

- нації. — *Зміст*: Малий Мирон (1879); Schön Schreiben (1879); Грицева шкільна наука (1883); Лесишина челядь (1876); Добрий заробок (1881); До світла (1889); Під оборогом (1905).
12. Франко І. Я. Вибір поезій Івана Франка. З портретом. — Salem, Mass. : Накладом друк. М. Галька і Г. Лесюка, 1908. — 32, [2] с., [1] арк. портр. — *Зміст*: Народе мій; Каменярі; На суді; Привид; Гімн; Не люди наші вороги; Фантастичні думи; В шинку; По бурхливим океані; У цариці; Земле моя; Чого являєшся мені; Сонет; На ріках вавилонських; Жінки руські; Не пора.
  13. Франко І. Я. Жіноча неволя в руських піснях народних. — У Львові : Накладом ред. "Зорі" ; 3 друк. Т-ва ім. Шевченка, 1883. — 50 с.
  14. Франко І. Я. [3 вершин і низин : збірник поезій Івана Франка]. — [Львів, 1887]. — [2], 251, [1] с. — *Зміст*: Гімн; Веснянки; Христос і хрест; Журавлі; Жидівські мелодії; Молодому другові; Пісня і праця; Думи пролетарія; Ідеалісти; Всюди нівечить ся правда; Беркут; Супокій; Ляхам; Сонети; В ночі; Каменярі; Не пора; Ідилія; Панські жарти. — Бібліогр. опис складено за обкладинкою.
  15. Франко І. Я. Захар Беркут : образ громад. життя Карпат. Руси в XIII віці / Іван Франко. — У Львові : Накладом Укр.-Рус. Вид. Спілки, 1902. — 224 с.
  16. Франко І. Я. Мойсей : поема. — Львів : 3 друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1905. — 102 с. — Накладом авт. — 3 фонду Української б-ки ім. С. Петлюри в Парижі.
  17. Франко І. Я. Молода Україна / Іван Франко. — У Львові : Накладом Укр.-Рус. Видавн. Спілки, 1910. — Ч. 1 : Провідні ідеї й епізоди. — VI, 142, [1] с. — (Писання Івана Франка ; 4).
  18. Франко І. Я. Нарис історії українсько-руської літератури : до 1890 р. / написав Іван Франко. — У Львові : Накладом Укр.-рус. Вид. Спілки, 1910. — V, [1], [2], 444 с., [1] арк. портр. — (Писання Івана Франка ; 1). — Додатки: с. 376—386. — Показч. імен: с. 387—444.
  19. Франко І. Я. Петрії й Довбушуки : оповідання : в 2 ч. / Іван Франко. — 2-ге вид. — Скрантон, ПА : Вид-во Просвіт. коміс. Рус. Нар. Союзу, 1916. — 230, [2] с. : портр.
  20. Франко І. Я. Староруські оповідання. Справоздане : з діяльності Т-ва "Просвіта" : за час від 1 січ. 1898 до 31 груд. 1899 / вибрав і переповів Іван Франко. — У Львові : Друк. Наук. т-ва ім. Шевченка, 1900. — 70 с.
  21. Якимів Д. Іван Франко : біогр.-літ. нарис в другі роковини його смерті / Д. Якимів. — Філадельфія : Накладом Просвітно-Драм. Т-ва ім. І. Франка, 1918. — 44, [1] с.
  22. Якимович Б. Іван Франко — видавець: книгознавчі та джерелознавчі аспекти / Богдан Якимович. — Львів : Вид. центр ЛНУ імені І. Франка, 2006. — 691 с.

В статтє изложена книговедческая информация о прижизненных изданиях Ивана Франко, рассмотрен ряд его произведений — прозаических, поэтических, научных, публицистических, изданные в Украине и за ее пределами, которые хранятся в фондах НБУ им. Ярослава Мудрого. Особое внимание уделено вкладу Ивана Франко в мировую культуру.

The article contains bibliographical information on the Ivan Franko's lifetime editions. Ivan Franko's prosaic, poetic, scientific, publicist of his works — published in Ukraine and abroad — were considered in the presented material. All of them are stored in Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine. Particular attention has given to Ivan Franko's contribution to world culture.

Надійшла до редакції 10 жовтня 2018 року

УДК 050.489:796](477.54-25)"1922/1929"

Юлія Сазонова,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший викладач кафедри журналістики
Українського гуманітарного інституту

Журнал "Вестник физической культуры" (1922—1929) як епохальне явище в історії харківської спортивної журналістики

У статті розглянуто визначний харківський журнал 1920—1930-х рр. "Вестник физической культуры", передумови його створення та місце у спортивній журналістиці Харкова. Окреслено еволюцію часопису в різні роки, проаналізовано його контент, проведено типологічний аналіз за такими параметрами: періодичність, наклад, формат, ціна, проблемно-тематичний діапазон, жанрова парадигма, зворотна комунікація з авторами та читачами; розглянуто діяльність провідних авторів часопису й визначено його конституційні домінанти.

Ключові слова: спортивна преса, журнал, "Вестник физической культуры", спорт, рубрика, автура, жанр, тематичний діапазон.

Актуальність матеріалу зумовлена тим, що в українському журналістикознавстві досі ґрунтовно не досліджено харківську спортивну пресу 1920—1930-х рр. та її найвизначніших репрезентантів. Водночас спортивна періодика УСРР 1922—39-х рр. — це

найпомітніший період в історії вітчизняної журналістики, тому аналіз спортивної преси Харкова, що мала столичний статус, а отже, слугувала взірцем для наслідування й давала поштовх для розвитку аналогічних видань в інших регіонах республіки, набуває

важливого значення. Доволі значущим є факт особливої популярності журналу "Вестник физической культуры" (1922—1929) як на внутрішньому, так і зовнішньому інформаційному ринках у 1920—1930-х рр., про що свідчать премії, які здобуло видання на різноманітних виставках і конкурсах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Харківська спортивна преса досі не становила предмет окремого дослідження й фрагментарно висвітлювалася в працях В. Бляха [3] (розглянув основні етапи розвитку спортивної журналістики УСРР у 1920—1930-х рр.), О. Півня [11] (провів ретроспективний аналіз становлення спортивної періодики України 1920—1930-х рр.), М. Олійника [8] (дослідив політичні й соціокультурні умови розвитку спортивної журналістики у Харкові, її визначних діячів та основні дати), О. Орлик [9], А. Ландаря [7]. Водночас харківський журнал "Вестник физической культуры" залишається на маргінесі наукових досліджень, насамперед у діахронічному, структурному, тематичному й жанровому аспектах.

Мета статті — визначити місце часопису "Вестник физической культуры" у харківській спортивній журналістиці 1920—1930-х рр. та провести його контент-аналіз у діахронічному аспекті.

Виклад основного матеріалу. Спортивна преса УСРР періоду 1920—1930-х рр. є феноменальним явищем в історії вітчизняної спортивної періодики. Це десятиліття, що характеризується небувалим розквітом спортивної преси на медіаринку країни, можна по праву назвати "золотою добою" української спортивної журналістики. У той період у республіці функціонувало 63 спортивні видання, з яких 17 — у Харкові.

Спортивна преса УСРР означених років розвивалася всупереч складним соціальним і політичним умовам, про які слушно зазначав М. Олійник: "Хоча й була проголошена в жовтні 1917 року радянська влада, відгомони громадянської війни чулися в країні до кінця 1922 року. Країну Рад стискали лещата економічної блокади, вона зубожіла, жила в голоді й холоді. Млявими стояли заводи й фабрики, порушилися, завмерли чіткі ритми "головної житниці Європи". Чи до спорту їй тоді було?" [8, с. 37]. Проте виявилось, що саме так.

Вибухове піднесення спортивних медіа було зумовлено кількома причинами: 1) велика увага до спорту з боку влади, відповідно, було видано низку постанов і декретів стосовно розвитку фізичної культури в СРСР та УСРР [13], яка тоді концептуалізувалася в потужний чинник масового оздоровлення, політичного й культурного виховання народу; 2) активне проведення всеукраїнських і всесоюзних олімпіад, спартакіад, зокрема наприкінці 1921 р. у Харкові відбулася перша Всеукраїнська олімпіада. Аналізуючи її значення, М. Олійник зауважував: "Підготовка до 1-ї Всеукраїнської олімпіади, баталії якої розгорнулася наприкінці 1921 р., йшла на доволі тривожному тлі... Тоді вперше в історії визначалися найсильніші спортсмени України як автономної держави, фіксувалися перші рекорди. Попри те, що результатами

олімпіади не можна було пишатися, політичне й пропагандистське її значення було надзвичайно велике. Ці баталії наочно продемонстрували реальний потенціал робітничого спорту, викликали інтерес до занять фізичною культурою в багатьох тисяч городян" [8, с. 42—43]. Отже, цілком закономірно, що харківська спортивна преса розпочинає активно формуватися саме 1922 р., тобто відразу після завершення Всеукраїнської олімпіади; 3) стрімке зростання популярності футболу наприкінці 1921 р. Той факт, що давно відома на інших континентах гра, стала розвиватися в Україні в 20-х роках ХХ ст. і лише 1921-го здобула широке визнання, доводить Ю. Коршак [6]. За свідченням О. Бабешка [2], саме 1921 р. під час Всеукраїнської олімпіади у Харкові відбулися змагання на першість України з футболу.

Першою ластівкою в ренесансі спортивної преси УСРР стала харківська періодика. Спортивні видання 1922—1939 рр. функціонували переважно як універсальні й були представлені 13 часописами, ще 4 видання — вузькоспеціалізовані мас-медіа (з кінного спорту, мисливства та рибальства, автомобілізму та повітроплавання). У 1922 р. у Харкові виходили у світ 4 універсальні часописи — "Спортивный листок", "Вестник физической культуры" (далі — "ВФК"), "К спорту", "Спорт (журнал любительского спорта)", з-поміж яких лише "ВФК" здобув велику популярність і проіснував найдовше.

Згадуючи про "ВФК", О. Півень у статті "Актуальні проблеми фізичного виховання в українській пресі 20-х років ХХ ст." зазначив, що редакція часопису приділяла належну увагу розвитку фізичної культури, впровадженню її на виробництві й у побуті широких народних мас. У журналі друкували матеріали державних діячів, українських дослідників, істориків фізичної культури. Вже 1926 р. він став найпопулярнішим і наймасовішим виданням, яке визнано найкращим у СРСР і рекомендовано всім установам [11].

За повідомленням харківської газети "Комсомолец Украины" за 28 листопада 1928 р., журнал "Вестник физической культуры" було премійовано в Парижі на світовій виставці фізкультурної преси [10]. Характеризуючи видання, О. Гальченко зауважує: "Від моменту його заснування у 1922 р. часопис систематично та системно висвітлював складний процес формування української фізкультурно-спортивної галузі. Кожен номер містив важливий регіональний матеріал і майже кожен торкався різних сторін фізкультурного процесу в Донбасі" [4, с. 6].

Журнал виходив форматом А5, кількість сторінок — 24, наклад — 3 тис. пр. (1925 р. зріс до 12 тис. пр.). Ціна першого номера становила 100 руб., згодом — 200 руб. (після 1924 р. — 40—50 коп.). Видавцями часопису були Харківська губернська рада фізичної культури і ЦК ЛКСМУ. Це був ілюстрований журнал, присвячений питанням фізичної освіти, виховання та спорту, що виходив двічі на місяць. Головним редактором став відомий дослідник фізкультурно-спортивного руху в Україні, медик Володимир Блях.

У науково-теоретичній брошурі "Десятиріччя радянської фізкультури на Україні" (1935) В. Блях назвав "Вестник физической культуры" не лише першим спортивним виданням України, а й взагалі єдиним на Харківщині, не враховуючи фізкультурно-спортивну пресу підприємств та "ГПО" (хоча на той час у Харкові виходило 17 спортивних часописів), надавши йому таку характеристику: "На Україні фізкультурна преса фактично почала своє існування в 1922 р. виданням журналу "Вестник физической культуры" — органа ВРФК і ЦК ЛКСМУ. Журнал виходив російською мовою; добре ілюстрований і оформлений журнал займав перше місце серед фізкультурних журналів Союзу. Характер журналу — науково-методичний. З 1929 року журнал почав виходити українською мовою. Наприкінці 1925 року при журналі "Вестник физической культуры" організовано видавництво фізкультурної книжки. Журнал став масовим, тираж журналу з року в рік зростає, навколо журналу згуртувався чималий фізкультурний актив" [3, с. 91]. Автори "ВФК" висвітлювали такі види спорту: футбол, легка атлетика, боротьба, шахи, велосипедний спорт, важка атлетика, плавання, лаун-теніс, стрілецький спорт, авіація, автомобілізм, бокс, хокей, лижний спорт, баскетбол, боротьба (зокрема, самбо).

Контент журналу формувався в рубриках: "Научные статьи" (містила спортивно-медичні публікації, автором яких був В. Блях); "Статьи руководящего характера по всем видам спорта" (матеріали з фізичного виховання та методичні статті); "Хроника по Украине и по России" (замітки, інформаційні огляди й репортажі з різних видів спорту, вміщені в підрубриках "Футбол", "Шахматы", "Лёгкая атлетика", "Бокс" тощо; географія спортивного життя була надзвичайно широкою, висвітлювалися змагання в Харкові, Києві, Полтаві, Вінниці, Миколаєві, Одесі, Чернігові, Херсоні, Луганську, Єкатеринославі, Житомирі, Краматорську, Кривому Розі); "Красная армия и спорт" (методичні статті з фізичного виховання воїнів, що мали на меті навчити бійця виховної та воєнно-прикладної гімнастики, плавання, бути вправним із холодною зброєю, добре грати у футбол); "Детское движение (Юный Спартак)" (розглядалася діяльність дитячих організацій у різних регіонах, зокрема: "Юный Спартак в Харькове" (№ 2) або аналізувалася мета створення дитячих організацій спартаківців, яку виношувала влада СРСР); "За рубежом" (інформаційні замітки та огляди зі спортивного життя за кордоном, переважно висвітлювався робітничий спорт у США, Великобританії, Німеччині, Норвегії, Франції, Фінляндії, Італії, Іспанії, Румунії, Чехословаччині); "Справочный отдел спортсмена" (містила поради читачам щодо занять фізичною культурою та спортом); "Официальный отдел" (подавалися накази та постанови Харківської губернської ради фізичної культури, постанови Наркомдіну, циркуляри інспекцій військово-навчальних закладів); "Почтовый ящик" (містила роз'яснення для авторів щодо вимог до статей та умов подальшої співпраці з журналом, зокрема у № 2 за 1923 р.

зазначено: "Овсяникову Н. М. (Петроград). Редакция благодарит за присланные сведения и просит Вас в дальнейшем присылать материалы о спортивной жизни Петрограда в сжатой форме" тощо).

Від № 4 1924 р. започатковано рубрику "Странички юмора", в якій друкували фейлетони, анекдоти, гуморески, сенсаційні матеріали й цікаві поради футболістам. Приміром, у № 5 за 1924 р. у матеріалі з присвятою "Много о себе мнящим" спортсменам надавали такі поради гумористичного характеру: "Выходите на площадку не раньше, чем через 20 минут после начала состязания, — это первый признак того, что в вас должны видеть будущую знаменитость", "Бейте по мячу как можно выше вашего воображения и дальше ваших мыслей, — такие удары очень красивы и вызывают восхищение у зрителей", "Не посещайте никогда тренировок, ибо тренировки — враг усовершенствований". Наприкінці 1924 р. у журналі започатковано рубрики "Конский спорт", "Авиация и спорт", "Охота и рыболовство".

Редакція "ВФК" організувала мережу власкорів і спецкорів у різних містах України та навіть за кордоном: Р. Бенц (Берлін), д-р І. Бреслав (Мілан), В. Вацек, д-р Вольфсон (Київ), І. Ганф (Петроград), Замятін (Сибір), Г. Літовченко (Одеса), д-р Пелепейченко (Мелітополь), проф. Трегубов, Л. Черняк, Б. Чесноков (Москва), С. Шевченко, С. Павлов (Петроград).

З часописом співпрацювали відомі журналісти, теоретики фізвиховання та спорту, громадські діячі, зокрема В. Блях (редактор та автор спортивних часописів "Вестник физической культуры" (1922—1929), "Спорт" (1922—1941), "Спортивный листок" (1922), відомий лікар, спортсмен, баскетболіст, хокеїст, гандболіст, тенісист, гравець дореволюційних футбольних команд "Рижов" та "Модерн", родоначальник гри у волейбол в Україні, теоретик фізичної культури, ініціатор створення першого в країні Будинку фізичної культури (1925), керівник спортивно-технічного комітету Харківської ради фізкультури, секретар, а пізніше заступник голови Вищої ради фізичної культури [5]); В. Крамаренко (редактор та журналіст часопису "Красота и сила" (1913), автор видань "Красный спорт" (1922—1923), "Вестник физической культуры" (1922—1929), спортсмен, учений, теоретик фізичної культури та спорту, лікар, педагог, автор книг [12]); Г. Дюперрон (батько спортивної журналістики Росії, відомий журналіст спортивних медіа України "Спорт" (1897—1899), "Красота и сила" (1913), "Вестник физической культуры" (1922—1929), перший російський футбольний суддя і спортивний журналіст, перший закордонний кореспондент спортивного видання, історик, теоретик і бібліограф російського спорту, автор понад 20 книг із проблем методики футболу, легкої атлетики, гімнастики, зимових видів спорту [1]); Олексій Альохін (редагував відділ "Шахматы", друкуючи там звіти й репортажі партій; відомий шахіст, рідний брат видатного гросмейстера Олександра Альохіна, журналіст і видавець, автор

кількох підручників із шахів); О. Буценко (провідний автор часопису "Вестник физической культуры" (1922—1929) та кількох видань із фізичної культури (зокрема, праці "Самозащита без оружия" (1925), "5-річчя радянської фізкультури на Україні" (1928); С. Привіс (автор часописів "Спорт" (1922—1941), "Вестник физической культуры" (1922—1929), "Фізкультура і спорт" (1922—1999), один із керівників фізкультурного руху в Україні, теоретик фізичної культури та спорту, автор праць "Фізкультура на селі" (1926), "Фізкультура" (1928), "Вивчаймо міжнародний спортрух!" (1932), "Міжнародний спортрух" (1933); С. Павлов (автор спортивних часописів "Спорт" (1922—1941), "Спортивный листок" (1922), "Вестник физической культуры" (1922—1929), "Динамо" (1928—1933), видатний спортсмен, теоретик фізичної культури та спорту, автор книг; М. Погребецький (теоретик спортивного туризму, автор праць "Путевая книжка туриста" (1929); В. Аверін (автор статей із мисливства та кінного спорту); П. Лосовський (автор спортивних часописів "Красный спорт" (1922—1923), "Вестник физической культуры" (1922—1929), журналіст російського видання "Русский спорт", автор книги "Гантель-гімнастика" (1929); В. Бедункевич (автор спортивних видань "Спорт" (1922—1941), "Вестник физической культуры" (1922—1929), "Динамо" (1928—1933), відомий спортсмен-важкоатлет, теоретик фізичної культури й спорту, тренер, автор книг; Л. Ордін (автор спортивних часописів "Спорт" (1922—1941), "Вестник физической культуры" (1922—1929), теоретик фізичної культури і спорту, автор книг "Зимний спорт" (1924), "Гандбол: Правила, техника и тактика игры" (1926), "Гандбол та волейбол", "Пінг-понг. Теніс", "Гокей" (1931), "Гандбол" (1933), "Юний хокеїст" (1937), "Мяч в игре. Рассказы о футболе" (1964); П. Іпполітов, М. Подвойський, Вісаріон, А. Чалов-Шиман, К. Тір. З 1929 р. у часописові виходять україномовні публікації Кості Чорного (провідний спортивний журналіст Харкова 1920—1930-х рр., публіцист-фейлетоніст, автор журналів "Вестник физической культуры" (1922—1929), "Динамо" (1928—1933). Отже, у "ВФК" працювали практично всі найвидатніші теоретики та практики фізичної культури й спорту країни, що значною мірою вплинуло на популярність видання.

Провідні жанри журналу "ВФК" у 1923—1924 рр.: хронікальні та розгорнуті замітки; інформаційні огляди ("По России (Футбол. Финляндия — Россия)" (№ 1, 1923); інформаційні звіти ("Губернская конференция по физкультуре в Донбассе" (№ 4, 1924); репортажі з елементами аналізу ("Спорт среди женщин. Результаты первенства Москвы по баскетболу" (№ 3, 1923), "Федосийские планерные состязания" (№ 1, 1924); аналітичні звіти ("Итоги футбольного сезона 1923 г." (№ 1, 1924), "Лыжный пробег Харьков — Полтава" (№ 2, 1924), VIII международные Олимпийские игры 1924" (№ 2, 1924); пропагандистські статті ("Октябрьская революция и физическое оздоровление рабочего класса" Долженка (№ 1, 1923); спортивно-

медичні статті ("Лёгкая и тяжёлая атлетика и влияние их на человеческий организм" В. Бляха (№ 2, 1923), "Физическая культура и здоровье" М. Тарасенка (№ 3, 1923), "О закаливании" В. Бляха (№ 1, 1924), "Роль физкультуры в деле охраны здоровья детей" І. Привалова (№ 2, 1924), "Корректирующая гимнастика" В. Бляха (№ 3, 1924); аналітичні статті з фізичної культури та фізвиховання ("Физическое воспитание в трудовой школе" Вісаріона (№ 3, 1923), "Як розвинути фізкультуру на селі" Л. Ріпи (№ 4, 1924), "Футбол на Украине в 1923 г.: итоги и перспективы" І. Миронова (№ 5—6, 1924), "Незастожене селянство та розвиток фізичної культури на селі" В. Іжевського (№ 7, 1924); загально-дослідницькі статті: ("Стрелковый спорт" А. Черняк (№ 3, 1923), "Что такое планер" (№ 1, 1924); методичні (інструктивно-технічні) статті ("Лыжный спорт" Л. Ордіна (№ 1, 1924), "Женские вольные движения" Н. Карлаш, "Основы техники поднимания тяжестей" В. Бедункевича (№ 2, 1924), "Рациональная тренировка футболиста" В. Бляха (№ 4, 1924); вірші ("Чужими руками" (№ 3, 1924), "Песнь спартаков" (№ 5—6, 1924); оповідання ("Из остатков пришлого" Б. Шифріна, пародії ("Пародия" Ми-Ро (№ 3, 1923); фейлетони ("Маленький фейлетон" (№ 1, 1924), "Задаром не бегаю", "Спецы своего дела" В. Сластіхіна (№ 4, 1924)).

У 1928—1929 рр. "ВФК" було значно модернізовано: збільшився формат видання (з А5 на А3); змінилися назви рубрик (зокрема, "В Красной Армии", "За рубежом" (з підрубриками "Рабочий спорт" і "Буржуазный спорт"), "По СССР", "Шахматы" (за редакцією О. Альохіна), "Физкультура и спорт среди детей" та "Почтовый ящик"); наклад зріс від 3 тис. пр. 1922 р. до 15 тис. пр. 1929-го; виходили видання-додатки, зокрема: "Защита и нападение", "Стрелковый спорт", "Физкультура пионера", "Тренировка и состязания", "Как рационально использовать отпуск", "Зимняя тренировка легкоатлета". Редактором видання залишався В. Блях. Порівняно з 1922—1923 рр. "ВФК" еволюціонував: урізноманітнено жанрову палітру, започатковано спортивну публіцистику: подорожні нотатки, портретні нариси, життєві історії, фейлетони, гуморески. Змінилася цінова політика, приміром 1925 р. ціна числа становила 50 коп. (на рік — 4 крб 50 коп. та 7 крб із додатками), а 1929 р. номер коштував 20 коп. У 1930 р. змінилася періодичність — журнал став двотижневиком.

Від квітня 1929 р. (№ 4) журнал виходив українською; структура рубрик була такою: "Шахи", "По СРСР" (об'єднала дві окремі рубрики: "По Украине" і "По СССР"; поширилася географія спортивних змагань, що охоплювала й великі міста (Харків, Житомир, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Севастополь, Черкаси, й маленькі (Мерефа, Слов'янськ, Костянтинівка, Артемівськ тощо); "По Вищим навчальним закладам" (містила відомості про спортивні змагання в інститутах Харкова — технологічному, сільськогосподарському, народного господарства, фінансово-економічному технікумі; рубрику вів Дань-

кевич); "В Червоній армії"; "Фізкультура серед дітей"; "Фізкультбібліографія"; "Зі статей і листів" (редакція аналізувала найцікавіші листи й важливі ідеї з них); "Фізкультурні вибоїни", "Про все потроху"; "Робітничий спорт"; "Буржуазний спорт". До журналу долучилися нові автори: В. Аркад'єв, І. Вонзблейн, К. Тір, А. Тарасов, М. Стрёмовський (теоретик фізичної культури, автор відомої праці "Фізкультура в масовій школі" (1931), Войтенко, М. Голобородько, Шенберг, Слестіхін, Сметанін і насамперед відомий харківський фейлетоніст Костя Чорний.

Від 1929 р. редколегія започатковувала різноманітні конкурси. Наприклад, у № 1 за 1929 р. зазначено, що через брак у художній літературі оповідань про радянську фізкультуру редакція "ВФК" оголошує конкурс на краще оповідання з фізкультурного життя, що мало відображати розвиток радянського спорту. На переможців чекали премії: за I місце — 100 крб, за II — 75 крб, за III — 50 крб. Удосконалювалася комунікація з авторами та читачами у рубриці "Поштова скринька.

Розширився й тематичний діапазон часопису, публікації присвячено численним видам спорту: футбол, хокей, французька боротьба, плавання, гімнастика, бокс, повітроплавання, шахи, ковзанярський, лижний спорт, важка атлетика, гандбол, мотоспорт, мисливство, риболовство, гребний, кінний, стрілецький, велосипедний, парусний, буферний спорт, кьорлінг, регбі, фехтування, ватерполо, планерні змагання, фігурне катання.

Жанрова парадигма видання практично не знала змін, превалювали насамперед аналітичні та художньо-публіцистичні матеріали. З-поміж перших здебільшого виходили аналітичні звіти ("1-е Всесоюзное совещание Советов физкультуры" (№ 5—6, 1929); аналітичні статті ("Физкультура и перевыборы советов" О. Буценка (№ 1, 1929), "Типы физкультурников" В. Аркад'єва (№ 1, 1929), "Накануне эпидемии" А. Тарасова (№ 3, 1929), "Первый шаг к возрождению конного спорта" П. Кронеберга (№ 5—6, 1928); інструктивно-технічні ("Парное и групповое катание на коньках" І. Вонзблейна (№ 1, 1929), "Состязания на лыжах по пересечённой местности" К. Тіра (№ 2, 1929)" історичні ("Очерки охотничьего дела на Украине" В. Аверіна (№ 5—6, 1928). У художньо-публіцистичному репертуарі переважали фейлетони ("История одной "Гастроли" (№ 1, 1929), "Соціалістичне змагання дибом!" (№ 8, 1929), "Хто сказав" (№ 12, 1929) Кості Чорного та подорожні нотатки ("Зимний спорт в Норвегии" (№ 2, 1929).

Важливим напрямом редакційної політики була реклама, яка охоплювала майже всі сфери. Зокрема, журнал рекламував банки. Рекламні повідомлення супроводжували заклики: "Покупайте только у нас!" чи "Вне всякой конкуренции!". Парадоксально, що пропагуючи спорт як основний чинник здорового способу життя, часопис рекламував горілку (зокрема, продукцію "Укрэгосспирту", супроводжуючи повідомлення гаслом: "Требуйте всюду!"), а також тютюн і

цигарки (виробництва "Донской государственной табачной фабрики", "Всероссийского махорочного синдиката" тощо).

Набагато менше було профільної реклами, котра стосувалася переважно спортивного інвентарю, одягу, книжок ПСТ "Динамо", першого магазину товарів для фізичної культури "Втопас" та крамниці "Юний Спартак", першої на Півдні Росії та України майстерні спортивних знарядь Г. Гарагулі "Гаврик", пропагувалися й спортивні книжки, зокрема "Лёгкая атлетика" В. Бедункевича, "Спутник велосипедиста" П. Іполітова, "Гандбол" Л. Ордіна, "Баскетбол" О. Сисоева, "Сборник пирамид для женщин" В. Костюка, "Спорт и сердце" В. Шабашова, "ФК и половой вопрос" І. Цуккера, що побачили світ у видавництві часопису.

У 1929 р. "Вестник физической культуры" було об'єднано з київським часописом "Спорт", від 1930-го журнал виходив під назвою "Фізкультурник України", а згодом його редакцію було переведено до Києва.

Висновки. Отже, визначимо конституційні домінанти "Вестника физической культуры" (1922—1939) в історії харківської спортивної журналістики:

1. "Вестник физической культуры" став єдиним часописом УСРР, який здобув визнання на міжнародній арені (видання отримало премію на світовій виставці фізкультурної преси в Парижі 1928 р., що свідчить про його високий інформаційно-комунікативний рівень).

2. З часописом співпрацювала когорта видатних українських і російських спортивних журналістів, теоретиків фізичної культури й спорту (В. Блях, С. Привіс, С. Павлов, П. Лосовський, В. Крамаренко, Г. Дюперрон, В. Бедункевич, Л. Ордіна) та громадських діячів (М. Подвойський, О. Буценка), журнал мав власкорів і спецкорів у багатьох країнах світу (Німеччині, Італії, Росії та ін.).

3. Журнал висвітлював широкий спектр видів спорту, враховуючи інтереси великої кількості вболівальників (футбол, легка та важка атлетика, боротьба (самбо, французька), шахи, велосипедний, лижний, кінний, ковзанярський, стрілецький спорт, ватерполо, плавання, лаун-теніс, авіація, автомобілізм, бокс, хокей, баскетбол, гімнастика, повітроплавання, гандбол, мотоспорт, мисливство, риболовство, гребний, парусний, буферний спорт, кьорлінг, регбі, фехтування, планерні змагання, фігурне катання). Отже, часопис був одним із найбільш всеосяжних, мультитематичних універсальних спортивних видань країни; приділяв увагу жіночому, студентському, дитячому спорту та спорту в армії.

4. Характерною рисою діяльності редакції часопису була організація (на його базі) видання фізкультурних праць, популяризація українських спортивних книжок як через видавництво, так і через рубрику "Фізкультбібліографія", випуск видань-додатків, зокрема "Защита и нападение", "Стрелковый спорт", "Физкультура пионера", "Тренировка и состязания", "Зимняя тренировка легкоатлета".

5. Популяризація фізичної культури та спорту серед населення, зокрема проведення літературних конкурсів на найкраще оповідання з фізкультурного життя.

6. Активний зворотний зв'язок з авторами й читачами, що здійснювався через рубрики "Поштова скринька" та "Зі статей і листів" (містили роз'яснення для авторів щодо умов публікації статей і подальшої співпраці з журналом) і "Довідковий відділ" (поради читачам, пов'язані з фізичною культурою та спортом).

7. Велика популярність часопису була зумовлена насамперед його унікальним змістом (приміром, спортивно-медичні статті про вплив різноманітних видів спорту на організм людини (автор — В. Блях); журнал мав аналітично-публіцистичний характер, серед жанрів превалювали аналітичні звіти, пропагандистські, спортивно-медичні, аналітичні, методичні (інструктивно-технічні) статті (які сприяли популяризації різних видів спорту, залученню до них широких верств населення), вірші, оповідання, пародії, фейлетони, гуморески, шаржі, подорожні нотатки, портретні нариси, життєві історії. Вельми популярною у виданні була рубрика "Странички юмора", що містила спортивну публіцистику й гумористику (фейлетони, анекдоти, гуморески, шаржі та цікаві поради футболістам).

8. Журнал вперше відкрив широкому загалу творчість видатного харківського фейлетоніста 1920—1930-х рр. Кості Чорного.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні наступних періодів розвитку спортивної преси в різних містах України та комплексному аналізові часописів — найвизначніших репрезентантів певної епохи. Провідними напрямками дослідження спортивної періодики вбачаємо компаративний аспект, що полягає в порівняльному аналізі еволюції та тенденцій розвитку української спортивної періодики різних епох і різних країн; вивчення спортивної преси крізь призму розвитку спортивної аудіовізуальної та мультимедійної журналістики, і персоналізований аспект, який полягає в ґрунтовному аналізі творчої майстерні видатних спортивних журналістів (публіцистів) різних історичних періодів.

Список використаної літератури

1. Алексеев К. А. Спортивная пресса России XIX — начала XX вв.: историко-типологический анализ : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Алексеев Константин Александрович. — Санкт-Петербург, 2008. — 257 с.
2. Бабешко А. А. Донецкий футбол. XX век: история, статистика, фотографии / А. А. Бабешко, М. Ю. Левицкий. — Донецк : Сталкер, 1998. — 464 с.
3. Блях В. А. Десятиріччя радянської фізкультури на Україні / В. А. Блях, С. Л. Привіс. — Київ : Радянське будівництво і право, 1935. — 112 с.

4. Гальченко О. М. Фізкультурно-спортивний рух у Донбасі (1917—1930 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Гальченко Олександр Миколайович. — Донецьк, 2008. — 18 с.
5. Грот Ю. И. Клуб знаменитых харьковчан. Этот непостижимый Блях / Ю. И. Грот. — Режим доступа: holocaust museum.org.ua/articles/arkhiv...1...article. — Загл. с экрана.
6. Коршак Ю. Ф. Старый, старый футбол / Ю. Ф. Коршак. — Москва : Физкультура и спорт, 1975. — 119 с.
7. Ландарь А. С. Роль прессы в развитии физкультурного движения на Украине (1922—1941 гг.) / А. С. Ландарь // Всероссийская научная конференция. — Минск, 1971. — С. 49—51.
8. Олейник Н. А. История физической культуры и спорта на Харьковщине: люди, годы, факты / Н. А. Олейник. — Харьков : Прапор, 2005. — Т. 1. — 357 с.
9. Орлик О. Журнальні видання 20—30-х років ХХ століття як джерело дослідження видавничої справи в Україні / О. Орлик // Вісник Книжкової палати. — 2009. — № 6. — С. 37—40.
10. От редакции // Комсомолец Украины. Орган ЦК ЛКСМУ и Харьковского Округкома. — 1928. — 28 ноября. — С. 6.
11. Півень О. П. Актуальні проблеми фізичного виховання в українській пресі 20-х років ХХ ст. / О. П. Півень // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2005. — № 18. — С. 49—53.
12. Приходько А. И. Практическая деятельность В. К. Крамаренко в области физического воспитания и спорта в досоветский период / А. И. Приходько // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. — 2008. — Т. 1. — С. 99—104.
13. Чудинов И. Г. Основные постановления, приказы и инструкции по вопросам советской физической культуры и спорта 1917—1957 гг. / И. Г. Чудинов. — Москва : Физкультура и спорт, 1959. — 305 с.

В статье рассмотрен известный харьковский журнал 1920—1930-х гг. "Вестник физической культуры", предпосылки его создания и место в спортивной журналистике Харькова, очерчена эволюция журнала в разные годы, проанализирован его контент, проведен типологический анализ издания по таким параметрам: периодичность, тираж, формат, цена, проблемно-тематический диапазон, жанровая парадигма, обратная связь с авторами и читателями; рассмотрена деятельность ведущих авторов журнала и определены его конституционные доминанты.

In the article the prominent Kharkov magazine of 1920—1930th Vestnik fizicheskoy kul'tury is considered, reasons of its origin and place in sports journalism of Kharkiv, outlined the evolution of the magazine in different years, analyzed its content, the typology analysis of edition is done on next parameters: periodicity, circulation, format, price, problem-thematic range, genre paradigm, feedback from authors and readers, the leading authors of the magazine are considered and its constitutional dominants are certain.

Надійшла до редакції 2 серпня 2018 року